

Aalborg Universitet

**AALBORG
UNIVERSITY**

Danmark efter 1945

Dosenrode, Søren

Published in:
Munkiana

Publication date:
2019

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Dosenrode, S. (2019). Danmark efter 1945. *Munkiana*, (64), 10-10.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Danmark efter 1945

Af Søren Dosenrode

Efter krigens afslutning trængte et retsopgør med dem, der havde samarbejdet for meget med Tyskland sig på, men frem for alt drejede indenrigspolitikken sig om 'normalisering', og udenrigspolitikken drejede sig om at vælge Danmarks plads i det opgør, der begyndte at aftegne sig mellem det kommunistiske 'Øst' og det demokratiske eller kapitalistiske 'Vest'.

Stort tilløb af modstandsfolk i de sidste måneder af krigen I slutningen af april og begyndelsen af maj 1945 havde modstandsbevægelsen et stort tilløb af nye medlemmer. Pludseligt var det nærmest som om hele Danmark havde bestået af modstandsfolk, og det efterfølgende retsopgør blev - specielt de første år - tilsvarende hårdt. Ved befrielsen var der omkring 43.000 medlemmer af modstandsbevægelsen.

Befrielsesregeringen

Før krigens afslutning havde der været ført drøftelser mellem frihedsrådet og repræ-

sentanter for de politiske partier. Resultatet blev 'befrielsesregeringen', der regerede landet fra den 5. maj til valget den 30. oktober 1945. Statsminister blev socialdemokraten Vilhelm Buhl. Buhl havde som statsminister i 1942 fordømt sabotørerne. Regeringen bestod af 9 politikere og 9 modstandsfolk. En af regeringens første opgaver var, at tage hul på retsopgøret. Rigsdagen vedtog et 'straffelovstillæg', der gendeførte dødsstraf, og gjorde det muligt at straffe med tilbagevirkende kraft for gerninger, der ikke havde været strafbare under besættelsen, men som efter besættelsen blev anset for strafbare dvs. forskellige former for samarbejde med Tyskland. I tiden efter 5. maj blev der tilbageholdt ca. 40.000 personer, og af disse blev omkring 13.500 dømt og fik straffe rækkende fra bøder op til dødsdom. Der blev afsagt 78 dødsdomme, hvoraf 46 blev eksekveret - de resterende blev ændret til lange fængselsdomme.

Stikkerlikvideringer

Modstandsbevægelsen blev ikke i nævneværdigt om-

fang stillet til regnskab for de stikkerlikvideringer den havde foretaget, og politikerne, der havde gennemført samarbejdspolitikken, blev undersøgt af en kommission, bestående af politikere. Denne politikerkommission kom i 1953 til den konklusion, at politikerne ikke havde gjort noget forkert.

Danskerne var tilfreds med samarbejdspolitikkerne

Ser man folketingsvalget den 30. oktober 1945 som en indikation på, hvorledes befolkningen var tilfreds med partiernes arbejde under besættelsen, er det slående, at de to partier, der havde modsat sig samarbejdspolitikken (Kommunisterne og Dansk samling) kun fik 15,6% af stemmerne. Det kan, og blev, tolket som en legitimering af samarbejdspolitikken. Politikerne fra de gamle partier havde været i stand til at sælge samarbejdspolitikken som en form for modstandspolitik, og dermed en civil form for modstandskamp. Det virker unægtelig som en meget dårlig undskyldning for en pragmatisk politik, hvis formål det havde været, at

bringe landet så lempeligt igennem krigen som muligt (uden at deltage i kampen mod nazistisk aggression). Danmark havde haft en meget tålelig krig og var ikke blevet smadret af store slag eller en brutal besættelse. Da retsopgøret var lagt på skinner, drejede det sig om normalisering, og for regeringerne i sidste del af 1940'erne og begyndelsen af 1950'erne var hovedudfordringen at få styr på den dårlige økonomi, der ramte hele Vesteuropa. Derfor blev Marshall-hjælpen fra USA til Vesteuropa modtaget med åbne arme, og den blev brugt til bl.a. at modernisere landbrug og industri.

Verden under ændring

Udenrigspolitikken var anderledes dramatisk. Allerede før afslutningen af krigen var den uheldige alliance mellem den diktatoriske Sovjetunion og de demokratiske stater Frankrig, Storbritannien og USA begyndt at sprække. Folkeforbundet blev afløst af De Forenede Nationer i oktober 1945, men det kunne ikke forhindre, at der aftegnede sig en konflikt mellem de to blokke (Danmark var medlem af FN fra begyndelsen). I marts 1946 satte den da forhenværende premierminister Winston Churchill ord på situationen, da han i en tale sagde: 'Fra Stettin i det baltiske til Trieste i det adriatiske område har et jerntæppe sænket sig gennem kontinentet. Bag denne linje ligger hovedstæderne i alle Central- og Østeuropas gamle stater.' Sovjetunionen havde ikke indført demokrati i Østeuropa, men kommunistisk diktatur, og Vesten følte sig truet. Et resultat var oprettelsen af Den Nordatlantiske Traktat Organisation (NATO), der garanterede sine medlemmer, at hvis én af dem blev an-

grebet, ville det blive set som et angreb på dem alle. Danmark var medgrundlægger. Forud var gået forhandlinger mellem Danmark, Norge og Sverige om at oprette et nordisk forsvarsforbund. Men da Sverige ikke ville acceptere en form for tilknytning til USA, besluttede Norge, fulgt

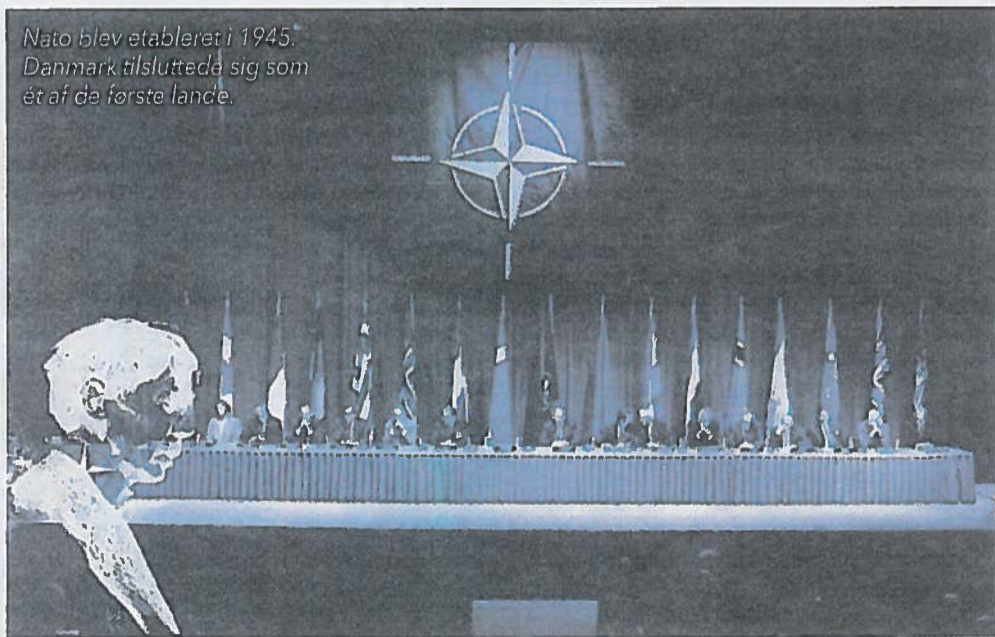
sation for European Economic Co-operation (OEEC), der var en del af Marshall-hjælpen, og senere udvikledes til OECD (Organisationen for Økonomisk Samarbejde og Udvikling). Småstaten Danmark havde foretrukket at fortsætte sin neutralitetspolitik, men det var ikke en

af Danmark, at tilslutte sig NATO. Dermed var Danmarks sikkerhedspolitiske kurs lagt fast for de næste 40 år. Det andet store projekt, det, der i dag er Den Europæiske Union, holdt Danmark sig på behørig afstand fra. Da en lang række organisationer og regeringsrepræsentanter mødtes i Haag i 1948 under ledelse af Winston Churchill, gik de nordeuropæiske repræsentanter stærkt imod noget, der kunne minde om en europæisk føderation. Men man kunne dog enes om at arbejde videre mod en europæisk menneskerettighedskonvention og det, der blev til Europarådet i 1949. Endelig var Danmark medinitiativtager til Nordisk Råd, der blev grundlagt i 1952. Dermed var den udenrigspolitiske kurs lagt for de næste årtier med fokus på NATO, FN, og det nordiske, såvel som forsøg på at fremme frihandel via Organi-

reel mulighed. Den umiddelbare efterkrigstid blev afløst af en periode med dårlig økonomi (rationeringsmærker blev brugt frem til 1952, nybyggeriet skred langsomt fremad pga. mangel på byggematerialer osv.). I Danmark fortonede skyggerne af krigen, af samarbejdspolitikken og Kaj Munk sig i takt med at økonomien fik det bedre i slutningen af 1950'erne. Men den Kolde Krig, med de skarpt optrukne linjer mellem 'Øst' og 'Vest' medførte usikkerhed i befolkningen: For eksempel det sovjetrusiske kup i Prag 1948 og Berlin Krisen i 1948-1949 viste, at Sovjetunionen var en aggressiv stat, der kunne finde på at angribe Vesten.

Nato blev etableret i 1945. Danmark tilsluttede sig som ét af de første lande.

MUNKIANA NR 64
2019